

*Полянiчко О. Д.,
кандидат фiлологiчних наук,
асистент кафедри захiдних i схiдних мов
ДЗ «Пiвденноукраїнський нацiональний педагогiчний унiверситет
iменi К. Д. Ушинського»*

НАУКОВИЙ СТИЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ЙОГО ЖАНРОВІ ТА ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Анотація. У статті проаналізовано роботи вчених-лінгвістів і визначено особливості наукового стилю. Доведено, що універсального визначення поняття «науковий стиль» немає, оскільки його можна характеризувати з різних поглядів. Проте всі дослідники сходяться на думці, що будь-який функціональний стиль слід розглядати у зв'язку з екстралінгвістичними факторами, які, у свою чергу, визначають лінгвістичні. Провідними екстралінгвістичними стилістичними факторами наукового стилю є форма суспільної свідомості – наука; вид діяльності – пізнавально-комунікативна; тип мислення – понятійно-логічний. Розробленням цієї проблеми займалися такі вчені, як: В.В. Виноградов, М.М. Бахтін, Б.М. Головіна, М.М. Кожина, М.П. Котюрова, І.Р. Гальперін, Н.М. Разинкіна, А.М. Васильєва. Доведено, що науковий стиль – це історично сформований, суспільно усвідомлений різновид мови, який представляє наукову сферу спілкування і ґрунтується на принципі логічності. Встановлено, що загальними характеристиками наукового стилю є такі: інформативна насиченість, логічність побудови, прихована емоційність, узагальнено-абстрактний характер викладу, смислова точність і об'єктивність, а також ясність і зрозумілість. Перераховані вище особливості визначають вибір мовних засобів оформлення когнітивної інформації, які, у свою чергу, перебувають у строгих конвенціональних межах. Визначено основні мовні засоби оформлення когнітивної інформації, якими є такі: використання великої кількості слів з абстрактною семантикою; утворення неологізмів. Нові поняття, які з'являються в результаті досліджень, приводять до утворення нових слів для їх позначення, тому саме наукова проза найбільше сприяє створенню неологізмів; мовні засоби, що підвищують рівень щільності когнітивної інформації: лексичні скорочення; графічні (дужки, двокрапка); синтаксичні; терміни, сукупність яких у науковому тексті являє собою лексичний апарат, що спеціалізується на передачі когнітивної інформації; нейтральний лексичний фон лексики загальнонаукового опису, що надає також неемоційного забарвлення і має широко розвинену синонімію, причому синоніми, як правило, стилістично рівноправні; мовні засоби, що забезпечують об'єктивність подачі когнітивної інформації: дієслівні форми – пасив; дієслівні конструкції з пасивним значенням; безособові та неозначено особові речення; переважна більшість дієслів теперішнього часу. Використання дієслів теперішнього часу дає можливість уявити відомості, що повідомляються, як абсолютно об'єктивні, що перебувають поза часом – атемпоральний характер тексту. Доведено необхідність звертати особливу увагу на способи вираження наукового стилю англійської мови, розвитку наукового стилю з урахуванням низки лексико-

ко-граматичних прийомів, спрямованих на дотримання основних принципів наукового дискурсу.

Ключові слова: науковий стиль, термінологія, абстрактність, неологізми, когнітивна інформація, емоційність.

Постановка проблеми. Англійська мова – одна з найпоширеніших мов у світі. Більш ніж у шістдесяті країнах світу вона є державною мовою. Технічний прогрес, лібералізація кордонів між країнами допомагають підвищити можливості нашого молодого покоління до навчання та самонавчання за кордоном. Тому можемо сказати, що англійська мова – мова науки. Але для успішної наукової діяльності майбутнім фахівцям і науковцям необхідно досягти рівня комунікативної компетенції, який потрібен для здійснення професійної та наукової діяльності в англомовному середовищі.

В умовах всесвітнього розвитку науки в сучасному суспільстві збільшується кількість наукових конференцій, симпозіумів, в яких беруть участь учені з усього світу. Можемо зробити висновок про те, що значення усного англійського мовлення зростає. Але також зростає важливість публікації різних наукових статей, тез, доповідей та експериментів. Тому доволі часто написання статей або публікацій англійською мовою ученими, які не є носіями мови, переростає у дуже складний процес. Через це деякі науковці замінюють складні граматичні конструкції на більш прості або взагалі звертаються до редакторів, які є носіями мови. Для написання стилістично правильно оформленої статті необхідно докласти величезних зусиль: обробити та проаналізувати велику кількість матеріалу, співвіднести факти та викласти їх англійською мовою.

Метою статті є аналіз жанрових і стилістичних особливостей наукового стилю англійської мови. Основними завданнями на шляху до розв'язання поставленої мети є такі: проведення докладного аналізу наукового стилю англійської мови; визначення його особливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття типу або стилю тексту зустрічається й активно обговорюється у лінгвістиці з початку 1970-х років ХХ століття. Розробленням цієї проблеми займалися такі вчені, як: В.В. Виноградов, М.М. Бахтін, Б.М. Головіна, М.М. Кожина, М.П. Котюрова, І.Р. Гальперін, Н.М. Разинкіна, А.М. Васильєва.

Універсального визначення поняття «науковий стиль» теж немає, оскільки його можна характеризувати в різних аспектах. Проте всі дослідники сходяться на думці, що будь-який функціональний стиль слід розглядати у зв'язку з екстралінгвістичними факторами, які, у свою чергу, визначають лінгвістичні [1, с. 6]. Провідними екстралінгвістичними стилістичними

факторами наукового стилю є форма суспільної свідомості – наука; вид діяльності – пізнавально-комунікативна; тип мислення – понятійно-логічний [2, с. 62].

І.Р. Гальперін зазначив, що науковий стиль зумовлений екстралінгвістичними критеріями, а саме певною цільовою спрямованістю (довести гіпотезу, розкрити відносини між різними явищами і т.д.) [3, с. 281].

Крім того, у визначенні наукового стилю деякі лінгвісти приводять характерні стильові риси, які, як уже говорилося, є результатом дії екстралінгвістичних чинників. Наприклад, в основі визначення наукового стилю, запропонованого М.П. Котюровою, лежить принцип відкритої логічності, висунутий А.М. Васильовою [2, с. 42], в результаті реалізації якого і склався цей стиль. Інакше кажучи, М.П. Котюрова погоджується з ученою в тому, що в наукових текстах логічний компонент змісту є основним.

За словами М.М. Кожини, «наукова мова не просто логічна, їй властива саме підкреслена логічність. Весь лад мови тут спрямований на те, щоб висловити логіку викладу, цьому слугують спеціальні мовні і мовленнєві засоби і в лексиці, і в синтаксисі, і в структурі тексту» [4, с. 146]. Спираючись на матеріал англійської мови, І.Р. Гальперін також зазначає, що ця риса стилю наукової прози є основною [3, с. 282].

Крім того, типовими для мови наукового стилю є точність і ясність, які переважно досягаються завдяки однозначності висловлювань і використанню термінів [4]. Тому ці риси зумовлюють і вживання слів в основних предметно-логічних значеннях [5, с. 424].

Слід додати, що деякі вчені, наприклад Н.М. Разінкіна і І.Р. Гальперін, виділяють таку особливість наукового стилю, як широке використання бібліографічних посилань, цитат і зносок [3, с. 283; 1, с. 156]. Можна сказати, що в цій особливості проявляється необхідність опори на колективний досвід.

Тому, проаналізувавши дослідження різних учених-лінгвістів, доходимо висновку, що науковий стиль – це історично сформований, суспільно усвідомлений різновид мови, який представляє наукову сферу спілкування і ґрунтується на принципі логічності. Крім цієї риси, для наукового стилю властиві такі особливості: послідовність викладу, абстрактна узагальненість, точність і ясність, завершеність, використання слів переважно в предметно-логічних значеннях, об'єктивність і некатегоричність викладу [6].

Виклад основного матеріалу. Наука – одна з головних сфер, в якій реалізується домінуюче становище англійської мови у світі.

Загальними характеристиками наукового стилю є його інформативна насиченість, логічність побудови, прихована емоційність, узагальнено-абстрактний характер викладу, смислова точність і об'єктивність, а також ясність і зрозумілість. Перераховані вище особливості визначають вибір мовних засобів.

Мовні засоби оформлення когнітивної інформації перебувають у строгих конвенціональних межах. Далі, зазначимо основні з цих мовних засобів:

– використання великої кількості слів з абстрактною семантикою. В англомовних медичних текстах це такі слова, як: *range, conditions, problems, issue, importance, diagnoses, trend, response, rates, percentage points, acceptance, consumption, effects, research, factors, recommendations, behavior, health, direction, tendency, innovation, acknowledgement*;

– утворення неологізмів. Нові поняття, які з'являються в результаті досліджень, приводять до утворення нових слів для їх позначення, тому саме наукова проза найбільше сприяє створенню неологізмів. Наприклад, у текстах медичних статей до них можна віднести таку лексику, що не зафіксована в англомовних словниках: *dose-dependently* – залежно від дози, *J-shaped relationship* – доза, корисна до певного значення, понад – шкідлива;

– мовні засоби, що підвищують рівень щільності когнітивної інформації: лексичні скорочення; графічні (дужки, двокрапка); синтаксичні. Будь-який текст такого роду відрізняється від інших багатим арсеналом допоміжних знакових систем – від умовних позначень і формул у науковому тексті до схем і креслень у технічному тексті, які також являють собою найбільш компресивний спосіб вербального вираження інформації;

– терміни, сукупність яких у науковому тексті являє собою лексичний апарат, що спеціалізується на передачі когнітивної інформації. Терміни, як відомо, однозначні, позбавлені емоційності і незалежні від контексту;

– нейтральний лексичний фон лексики загальнонаукового опису, що надає також неемоційного забарвлення і має широко розвинену синонімію, причому синоніми, як правило, стилістично рівноправні;

– мовні засоби, що забезпечують об'єктивність подачі когнітивної інформації: дієслівні форми – пасив; дієслівні конструкції з пасивним значенням; безособові та неозначено особові речення;

– переважна більшість дієслів теперішнього часу. Використання дієслів теперішнього часу дає можливість уявити відомості, що повідомляються, як абсолютно об'єктивні, що є поза часом – атемпоральний характер тексту.

Також необхідно наголосити на тому, що сучасний науковий стиль мови не характеризується суб'єктивними оціночними судженнями, які можуть використовуватися лише для вираження суто особистої думки автора (*in my opinion, to my mind, etc*). Навпаки, цьому стилю притаманна безособова манера викладу матеріалу, тому що основна увага в роботі приділяється не особистості автора і його думкам, а інформації та аргументам, що подаються читачеві. У текстах подібного роду прийнято уникати вживання особових займенників 1-ої і 2-ої особи однини (*my, myself, you, etc*). Однак за необхідності можна використовувати особові займенники 1-ї особи множини (*we, our, etc*). Відповідно, автор показує свою належність до наукового співтовариства. Слід додати, що науковий стиль англійської мови за всієї своєї об'єктивності і спроб показати ставлення автора досить завуальовано, все ж таки не позбавлений емоційності. Нерідко автори вдаються до емоційно-експресивних засобів мови, які надають науковій прозі більшої переконливості.

Також важливою рисою наукового стилю англійської мови є формальність. У науковому стилі, на відміну від розмовного або художнього, слід уникати вживання розмовних, неформальних слів і виразів: *The States, stuff, a lot of, thing, sort of*; скорочених форм: *is not, can not, info, ad*; фразових дієслів *look into, put up with, get off*; ідіом *I'm not going to pay a penny*; особових займенників: *I, he / she*; прямих запитань до читача. Але, «... з іншого боку, запитання можуть бути використовуватися як експресивний засіб мови для залучення уваги: *What are the advantages of using plastic cards?*» [7].

Висновки. Отже, проаналізувавши роботи вчених-лінгвістів і визначивши особливості наукового стилю, доходимо висновку, що науковий стиль – це історично сформований, суспільно усвідомлений різновид мови, який представляє наукову сферу спілкування і ґрунтується на принципі логічності. Загальними характеристиками наукового стилю є такі: інформативна насиченість, логічність побудови, прихована емоційність, узагальнено-абстрактний характер викладу, смислова точність і об'єктивність, а також ясність і зрозумілість. Перераховані вище особливості визначають вибір мовних засобів оформлення когнітивної інформації, які, у свою чергу, є в строгих конвенціональних межах.

Також зазначимо про необхідність звертати особливу увагу на способи вираження наукового стилю англійської мови, розвитку наукового стилю з урахуванням низки лексико-граматичних прийомів, спрямованих на дотримання основних принципів наукового дискурсу.

Література:

1. Разинкина Н.М. Функциональная стилистика английского языка : учеб. пособие для ин-тов и фак. ин. яз. Москва : Высшая школа, 1989.
2. Котурова М.П. Стилистика научной речи: учеб. пособие для студ. учреждений высш. проф. образования. Москва : Академия, 2010.
3. Galperin I.R. Stylistics. Москва : Высшая школа, 1971.
4. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка. Москва : Изд-во лит-ры на ин. яз., 1958.
5. Дускаева Л.Р., Кожина М.Н., Салимовский В.А. Стилистика русского языка : учебник. Москва : Флинта : Наука, 2008.
6. Конькова В.А. Традиция научного стиля в языке и ее отражение в переводе. URL: <http://www.thinkaloud.ru/grad/konkova-grad.pdf> (дата звернення: 21.06.2019).
7. Функциональные стили речи. URL: https://ru.m.wikipedia.org/wiki/Функциональные_стили_речи (дата звернення: 21.06.2019).
8. Арсентьева И.Г. Характеристика научного английского текста. URL: https://fir.bsy.by/images/departments/gl/gl-materials/gl-studyprocess/arsentieva/arsentieva_TPP_7.pdf (дата звернення: 21.06.2019).
9. Забайкина А.И. Лингвостиллистические особенности англоязычного текста. URL: file:///C:/Users/House/Downloads/lingvostilisticheskie-osobennosti_angloyazychnogo-nauchnogo-teksta.pdf (дата звернення: 21.06.2019).
10. Пилипчук А.С., Филагова Е.Ю. Особенности научного стиля английского языка. URL: <file:///C:/Users/House/Downloads/osobennosti-nauchnogo-stilya-angliyskogo-yazyka.pdf> (дата звернення: 21.06.2019).

Polianichko O. Scientific style of English: its genre and linguistic features

Summary. The article analyzes the works of scientists-linguists and specifies the features of scientific style.

It is proved that the universal definition of the concept of “scientific style” does not exist, since it can be characterized from different points of view. However, all researchers agree that any functional style should be considered in connection with extralinguistic factors, which, in turn, determine linguistic. The leading extralinguistic stylistic factors of scientific style are the form of social consciousness – science; type of activity – cognitive-communicative; type of thinking – conceptual and logical. The following scientists were engaged in the development of this problem: V.V. Vinogradov, M.M. Bakhtin, B.M. Golovin, M.M. Kozhina, M.P. Kotyurov, I.R. Galperin, N.M. Razinkina, A.M. Vasilieva. It is proved that the scientific style is a historically formed, socially perceived kind of language, which represents the scientific sphere of communication and is based on the principle of logic. It is established that the general characteristics of the scientific style are: its informative saturation, logical construction, latent emotionality, generalized-abstract nature of presentation, semantic accuracy and objectivity, as well as clarity and clarity. The above features determine the choice of linguistic means of processing cognitive information, which, in turn, are within the strict conventional limits. The main linguistic means for designing cognitive information are defined, which are the following: use of a large number of words with abstract semantics; the formation of neologisms. New concepts that appear as a result of research lead to the formation of new words for their designation, which is why the very scientific prose most contributes to the creation of neologisms; language means that increase the level of density of cognitive information: lexical abbreviations; graphic (brackets, colon); syntactic; terms, the totality of which in the scientific text is a lexical device specializing in the transmission of cognitive information; a neutral lexical vocabulary background for general scientific descriptions, which also provides non-emotional coloration and has a well-developed synonym, with synonyms, as a rule, stylistically equal; linguistic means that ensure the objectivity of the submission of cognitive information: verbal forms – passive; verbal constructs with passive meaning; impersonal and indeterminate personal sentences; the vast majority of verbs of the present time. The use of verbs of the present time makes it possible to imagine the reported information as completely objective, out of time – the temporal nature of the text. The necessity to pay special attention to the ways of expressing the scientific style of the English language, the development of the scientific style, taking into account a number of lexicographic methods, aimed at adhering to the basic principles of scientific discourse, is proved.

Key words: scientific style, terminology, abstractness, neologisms, cognitive information, emotionality.